

Szanowni Państwo!

Blisko sześciowieczna historia miasta, jednego z najstarszych na Mazowszu, zasługuje na pamięć i miejsce, w którym mogłaby być ona pielęgnowana.

Dlatego cieszę się, że po latach starań udało nam się utworzyć w Piasecznie muzeum regionalne, w którym mieszkańcy, zarówno ci starsi, jak i najmłodsi mogą zapoznać się ze śladami historii, pamiątkami i archiwaliami dotyczącymi losów Piaseczna i ludzi z nim związanych.

Chcemy, aby muzeum było ważnym miejscem dla naszych mieszkańców, aby było odwiedzane i stale się rozwijało. Muzeum przeprowadza spotkania o tematyce historycznej oraz lekcje historii dla młodzieży. Wystawiane są gościnne ekspozycje.

Zachęcam mieszkańców do czynnego udziału w odkrywaniu kart historii naszego miasta. Liczymy na Państwa pomoc i przekazywanie do muzeum pamiątek i archiwaliów dotyczących miasta i jego mieszkańców. Niech materiały te służą kolejnym pokoleniom piaseczynian i pozwolą im jeszcze bardziej identyfikować się z miejscem, w którym żyją. Jestem przekonany, że jeśli tylko uda nam się zebrać więcej materiałów historycznych, to powiększymy muzeum o nowe pomieszczenia.

Pragnę podziękować Panu Jerzemu Duszy, który przekazał na rzecz muzeum swoje bogate prywatne zbiory. Bez nich oraz bez osobistego zaangażowania Pana Jerzego otwarcie muzeum nie byłoby możliwe.

Serdecznie dziękuję księdzu prałatowi Tadeuszowi Sowie, który podczas sprawowania posługi duszpasterskiej w Piasecznie udostępnił budynek dawnej plebanii na siedzibę muzeum i mocno wspierał ideę jego otwarcia.

Dziękuję również wszystkim tym, którzy dbają o kultywowanie tradycji i historii naszego miasta. Pamięć i szacunek nosimy w naszych sercach, przekazując kolejnym pokoleniom.

Józef Zalewski

Burmistrz Miasta i Gminy Piaseczno

Historia Piaseczna sięga niemal sześciuset lat. W ciągu tego czasu miasto było areną wielu ciekawych i ważnych wydarzeń, gościło znamienite osobistości, brało udział w walkach o niepodległość. Pomysł utworzenia w naszym mieście muzeum powstał już dawno. W 1969 roku Jerzy Dusza wraz z Towarzystwem Przyjaciół Piaseczna zaczął zabiegać o powstanie tego rodzaju placówki w naszym mieście. Ówczesne władze obiecały przeznaczyć na ten cel zabytkowy Dworek Poniatowskiego mieszczący się w parku miejskim. Plany te nie zostały jednak zrealizowane. Do-

piero dzięki przychylności miejscowych władz, burmistrza Józefa Zalewskiego i wiceburmistrza Andrzeja Swata oraz zaangażowaniu w sprawę księdza dziekana Tadeusza Sowy pomysł ten udało się zrealizować. Znaczną rolę odegrały starania Towarzystwa Przyjaciół Piaseczna oraz Ośrodka Kultury od lat związanych z tematem muzeum, a także ciągle zainteresowanego sprawą Jerzego Duszy, miejscowego regionalisty.

Otwarcie Muzeum Regionalnego w Piasecznie odbyło się 5 listopada 2004 roku – podczas obchodów 575-lecia nadania Piasecznu praw miejskich.

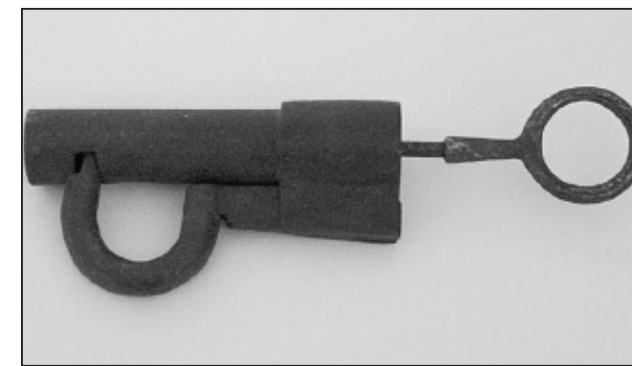

Stara chata – sklep Flinta, Kościuszki 21, 1938 r.

Celem działania muzeum jest ochrona dóbr kultury naszego regionu, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie wiedzy historycznej oraz kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej. Funkcja dydaktyczna placówki realizowana jest w działalności wystawienniczej (wystawy stałe i czasowe) oraz organizowaniu zajęć dla młodzieży (np. lekcje muzealne, konkursy). Organizowane są także pokazy filmowe, prelekcje oraz cykliczne imprezy muzealne.

Siedzibą muzeum jest budynek starej plebanii kościoła pod wezwaniem Św. Anny w Piasecznie. Została ona zbudowana pod koniec XVIII w., prawdopodobnie z fundacji małżonków Franciszka i Ludwiki Ryxów, gdy proboszczem był ksiądz kanonik Franciszek Meline. Obecnie muzeum posiada trzy sale wystawowe o łącznej powierzchni ok. 50 m kw. Mamy jednak nadzieję, że w niedalekiej przyszłości muzeum dysponować będzie większą liczbą pomieszczeń.

Pierwsza stała wystawa „Piaseczno, miasto królewskie i narodowe” dotyczy historii miasta i życia jego mieszkańców. Powstała ze zbiorów przekazanych na rzecz muzeum przez Jerzego Duszę, który od lat gromadzi

Kłódka żelazna wykonana przez kowala z przełomu XIX/XX w.

przedmioty, dokumenty oraz zdjęcia związane z Piasecznem. Na wystawie znajdują się między innymi: dokumenty mieszkańców, przedmioty codziennego użytku, książki, zdjęcia piaseczynian, akcesoria wojskowe, odznaczenia oraz mapy. Najstarsze prezentowane eksponaty pochodzą z pierwszej połowy XIX wieku. Na wystawie znajdują się także fotokopie dokumentów z wieku XVIII. Ekspozowane są również dawne dokumenty, udostępnione przez archiwum parafii Św. Anny.

Mamy nadzieję, że dzięki pomocy mieszkańców zbiory muzeum będą się rozrastać. Zwracamy się z apelem o przekazanie do muzeum przedmiotów, zdjęć, dokumentów, które tworzą historię naszego miasta. Dzięki nim młode pokolenia będą mogły poznać historię swoich przodków.

MONIKA GIELECIŃSKA

MUZEUM REGIONALNE W PIASECZNIE

Piaseczno

- z kart historii

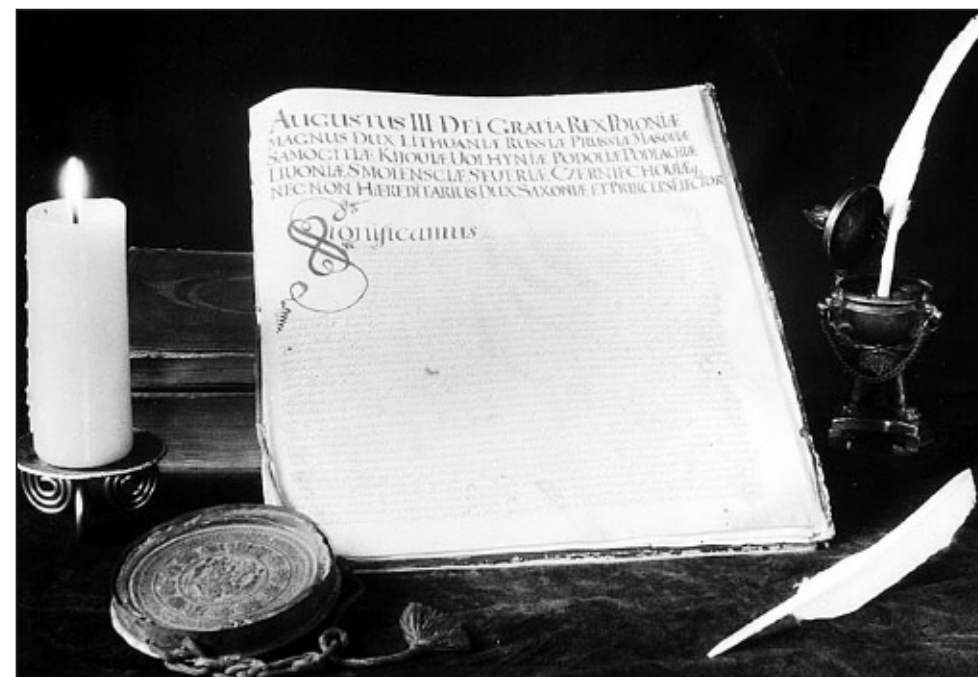
Piaseczno, wieś książęca przy trakcie z Warszawy do Czerska, uzyskało prawa miejskie od księcia wyszogrodzkiego, ciechanowskiego, zakroczymskiego, czerskiego i warszawskiego Janusza I zwanego Starszym w Warszawie 5 listopada 1429 r. Wkrótce Piaseczno stało się jednym z ośrodków rynku lokalnego na południowym Mazowszu, pośrednicząc w wymianie towarów i w działalności usługowej (handel, rzemiosło). Nastąpiły przemiany w układzie przestrzennym miasta, którego centralnym punktem stał się rynek. Było to do 1964 r. tradycyjne miejsce targów i jarmarków. Przywilej na ich organizowanie wydała w 1513 r. księżna Anna Mazowiecka.

Herbem Piaseczna jest Junosza (Baran), polski herb szlachecki należący do najstarszych; pieczętowały się nim niektóre rody mazowieckie, m.in.: Wolscy, Poniatowscy, Jankowscy, Bielińscy, Orłowscy. Wizerunek na tarczy przedstawia srebrnego barana ze złotymi, zakręconymi rogami,

w czerwonym polu, stąpającego po trzech zielonych pagórkach. Zwrócony jest w prawą stronę tarczy.

Flaga miejska, zatwierdzona przez Radę Narodową Miasta i Gminy w Piasecznie w 1987 r., złożona jest z dwóch pasów: górnego w kolorze czerwonym i dolnego w zielonym.

Pierwszy ratusz, siedzibę władz miejskich i miejsce przechowywania przywilejów, spalili Szwedzi podczas potopu. Następny spłonął w okresie pokoju w 1730 r. Mieszczanie odbudowali go w połowie XVIII w. Dwupiętrowy gmach stanął na podstawie kwadratu pośrodku rynku. Ten drewniany ratusz spalili Rosjanie podczas powstania kościuszkowskiego w 1794 r. Po 1815 r. władze rosyjskie rozpoczęły akcję porządkowania miast polskich, nakazując budowę murowanych ratuszy w linii domów mieszkalnych znajdujących się w rynku. Projekt piaseczyńskiej siedziby władz miejskich wykonał budowniczy wojewódzki Hilary Szpilowski. Obecnie istniejący gmach wzniesiono w stylu klasycy-

Potwierdzenie praw i przywilejów Piaseczna przez króla Augusta III w Warszawie 12 listopada 1740 r. (Archiwum Państwowe m.st. Warszawy Oddział Zamiejscowy w Grodzisku Mazowieckim)

stycznym w latach 1823–1824. Nietypowym elementem wyróżniającym ratusz piaseczyński spośród innych budowli tego typu na Mazowszu jest półksiężyc umieszczony przed I wojną światową na szczycie wieży. Upamiętnia on pobyt w mieście posła tureckiego Numan-Beja w 1777 r. W latach od 1526 (tzn. od włączenia Mazowsza do Królestwa Polskiego) do 1795 (III rozbiór Polski) Piaseczno stanowiło własność królewską. W 1545 r. znalazło się w składzie dóbr oprawnych królowej Bony, a następnie przeszło w ręce jej córki Anny. Anna Jagiellonka, siostra króla Zygmunta Augusta, póź-

niejsza żona króla Stefana Batorego pomieszkiwała tu we dworze chylickowskim.

Największy rozkwit przeżywało Piaseczno w drugiej połowie XVI w. Liczyło wówczas ok. 200 domów i ok. 1200 mieszkańców. Szczególnie rozwijało się piwowarstwo i gorzelnictwo. W 1580 r. jedyny istniejący przed rozbiorami cech szewców otrzymał przywilej królewski od Stefana Batorego potwierdzany potem przez kolejnych władców Polski.

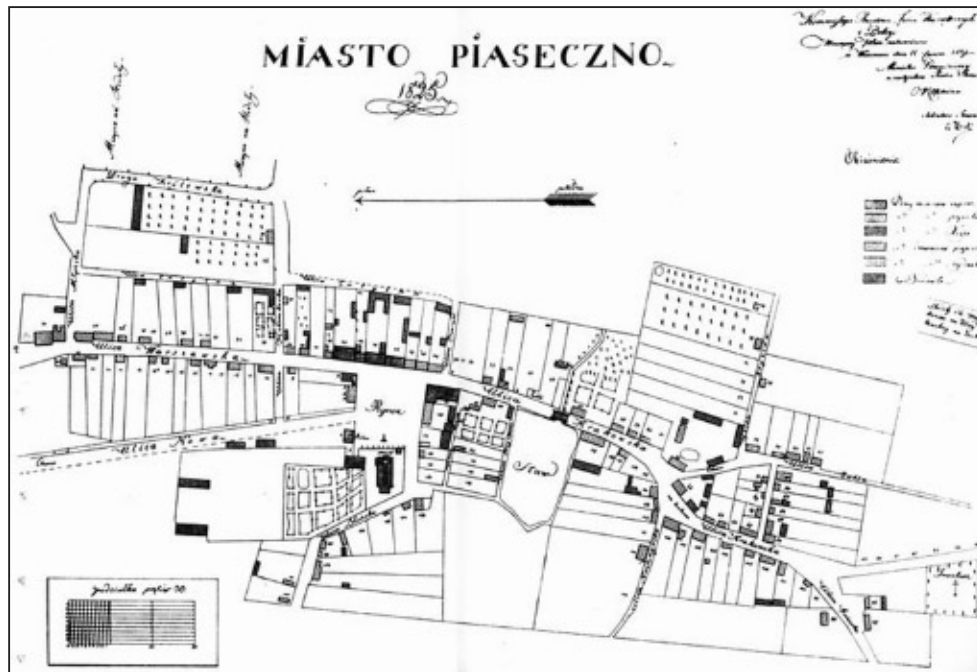
Miasto było niszczone licznymi pożarami na przełomie XVI i XVII w. Cykl rozwoju, zapoczątkowany za

czasów Janusza I, zamknął najazd szwedzki w połowie XVII w. Nieprzyjaciół spalił Piaseczno oraz dwór i folwark starościński.

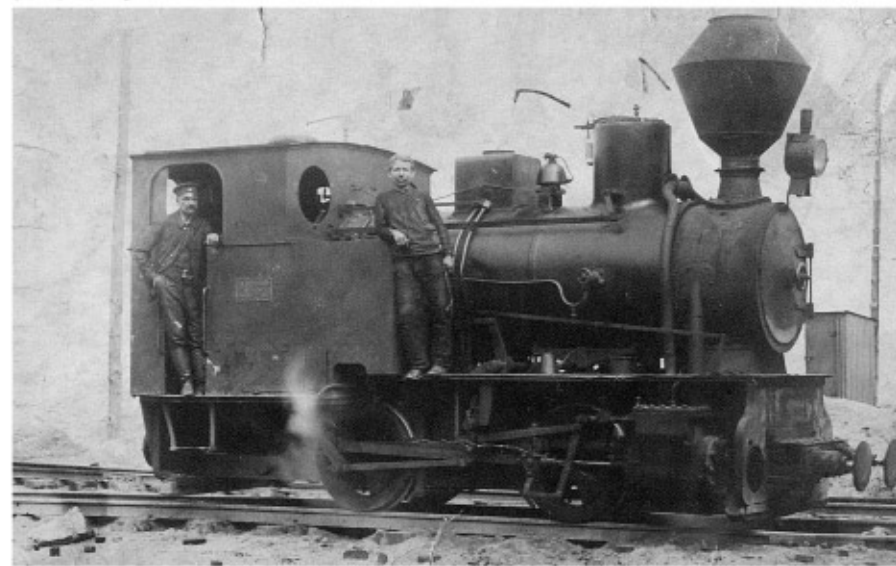
Z okresu zniszczeń i niepokojów miasto podniosło się w pierwszej połowie XVIII w. W latach, kiedy starostą piaseczyńskim był minister Józef Aleksander Sułkowski, wzniesiono tu rezydencję królewską. Została ona bezpowrotnie zniszczona podczas powstania kościuszkowskiego. Dokonano także przebudowy wnętrza kościoła (zbudowanego w połowie XVI w.) w stylu późnobarokowym w 1736 r. z elementami renesansowymi przez architekta królewskiego Karola Fryderyka Pöppelmann Młodszego.

Największa bitwa w historii gminy rozegrała się w dniach 9–10 lipca 1794 r. pod Gołkowem. Po stronie polskiej dowodził generał Józef Zajączek, a po rosyjskiej gen. Iwan Fersen. Straty wynosiły 180 zabitych, 136 rannych i około 100 zaginionych. Miasto zostało spalone, ocalał jedynie kościół i domy położone na Zastawiu (za dwoma dużymi stawami znajdującymi się pośrodku miasta, dzięki którym pożary nie przenosiły się na południową część Piaseczna).

Po trzecim rozbiórze Polski Piaseczno znalazło się w granicach zaboru pruskiego na terenie tzw. Prus Południowych. W latach 1801–1806 przeprowadzono akcję kolonizacyjną na obszarach

Plan miasta z 1825 r. (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie)

Parowóz kolei wąskotorowej, ok. 1912 r.

podmiejskich należących do dawnego starostwa piaseczyńskiego. Koloniści przybyli z Księstwa Wirtemberskiego i Księstwa Palatynatu. Założono Alt i Neu Ilvesheim (Starą i Nową Iwiczną), Ludwigsburg (Józefosław) i Schwenningen (Świniary, od 1820 r. Orężno).

W okresie rządów pruskich pisarz miejski Joachim Nałęcz Ginalski napisał, kierując swe słowa do obywateli miasta: „Z praw i przywilejów okazuje się i dowodzi, jak to miasto Piaseczno było swobodne, wesołe, korzystne i obszerne w swoich granicach. I było swobodne, bo tak od Fundatorów swoich Książąt Mazowieckich Janusza, Kazimierza, Bolesława, Janusza Młodszego i Anny wiele zyskiwało łask i względów, tak

włącznie biorąc od wszystkich królów polskich wszelkie prawa i przywileje odbierało, aż do Stanisława Augusta, ostatniego króla polskiego”.

Na przełomie 1806 i 1807 r. w mieście stacjonowała kawaleria francuska, a od 1808 do 1811 r. polski 1. Pułk Strzelców Konnych.

W oparciu o uchwały kongresu wiedeńskiego w 1815 r. proklamowano Królestwo Polskie związane unią personalną z Rosją. W jego granicach znalazło się miasto średniej wielkości w skali Mazowsza Piaseczno, położone wówczas w obwodzie (późniejszym powiecie) warszawskim, w województwie mazowieckim (później guberni warszawskiej). Było to miasto rządowe (narodowe). W 1820 r. liczyło

893 mieszkańców, w tym 171 Żydów. Do 1795 r. starozakonni mieli zakaz osiedlania się i posiadania domów na jego terenie. W Piasecznie było 101 domów, ale tylko dziewięć murowanych.

Władze województwa mazowieckiego nie widziały możliwości zlokalizowania zakładów rękodzielniczych w obrębie jego granic administracyjnych z powodu braku na miejscu wód bieżących i borów. W połowie lat 20. przez Piaseczno przeprowadzono – jako inwestycję rządową – trakt z Warszawy do Puław. Przeciął on rynek w jego części centralnej, a następnie przez sztucznie usypaną groblę na stawie poprowadzono go w kierunku Góry Kalwarii.

W czasie powstania styczniowego pod Piasecznem rozegrała się potyczka, w której zginęło 12 powstańców; ich mogiła znajduje się na cmentarzu parafialnym. Za współpracę z powstańcami proboszcz piaseczyński ks. Ludwik Czajewicz został zesłany na Syberię.

Na podstawie ukazującego carskiego z 1869 r. w połowie 1870 r. Piaseczno wraz z 25 innymi miastami guberni warszawskiej utraciło prawa miejskie, stając się osadą gminną.

Według spisu ludności w 1897 r. Piaseczno liczyło 2760 mieszkańców i miało znikomą przewagę katolików (41,5 proc.) nad ludnością żydow-

ską (40 proc.). Stosunkowo liczni byli w Piasecznie protestanci (17,9 proc.), potomkowie kolonistów niemieckich.

Gmina żydowska powstała w Piasecznie w 1869 r. Poza ówczesnymi granicami miasta założono cmentarz żydowski (obecnie przy ul. Tuwima). Zbudowano wówczas synagogę, która spłonęła w 1886 r. Drugą wzniesioną na miejscu starej przy ul. Zgoda 1 rozebrano w 1978 r.

Ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi ówczesnej osady było uruchomienie wąskotorowych połączeń kolejowych z Warszawą. W 1898 r. ruszyły linie przez Służew i Wilanów, a w 1899 r. do Góry Kalwarii. Do wybuchu I wojny światowej Piaseczno przeżywało okres ożywienia gospodarczego. W 1913 r. liczyło już 4395 mieszkańców.

We wrześniu i październiku 1914 r. Piaseczno i okolice stały się terenem zaciętych walk niemiecko-rosyjskich o Warszawę. Miasto wyludniło się, gdyż większość mieszkańców schroniła się w stolicy. W wyniku walk zniszczono doszczętnie około 20 domów w okolicach rynku i uszkodzono kościół. Niemcy ponownie zajęli Piaseczno w sierpniu 1915 r.

W 1916 r. władze okupacyjne przywróciły Piasecznu prawa miejskie. W tym samym roku przyłączono do mia-

Dworek księcia Józefa Poniatowskiego, lata dwudzieste XX w. (pocztówka)

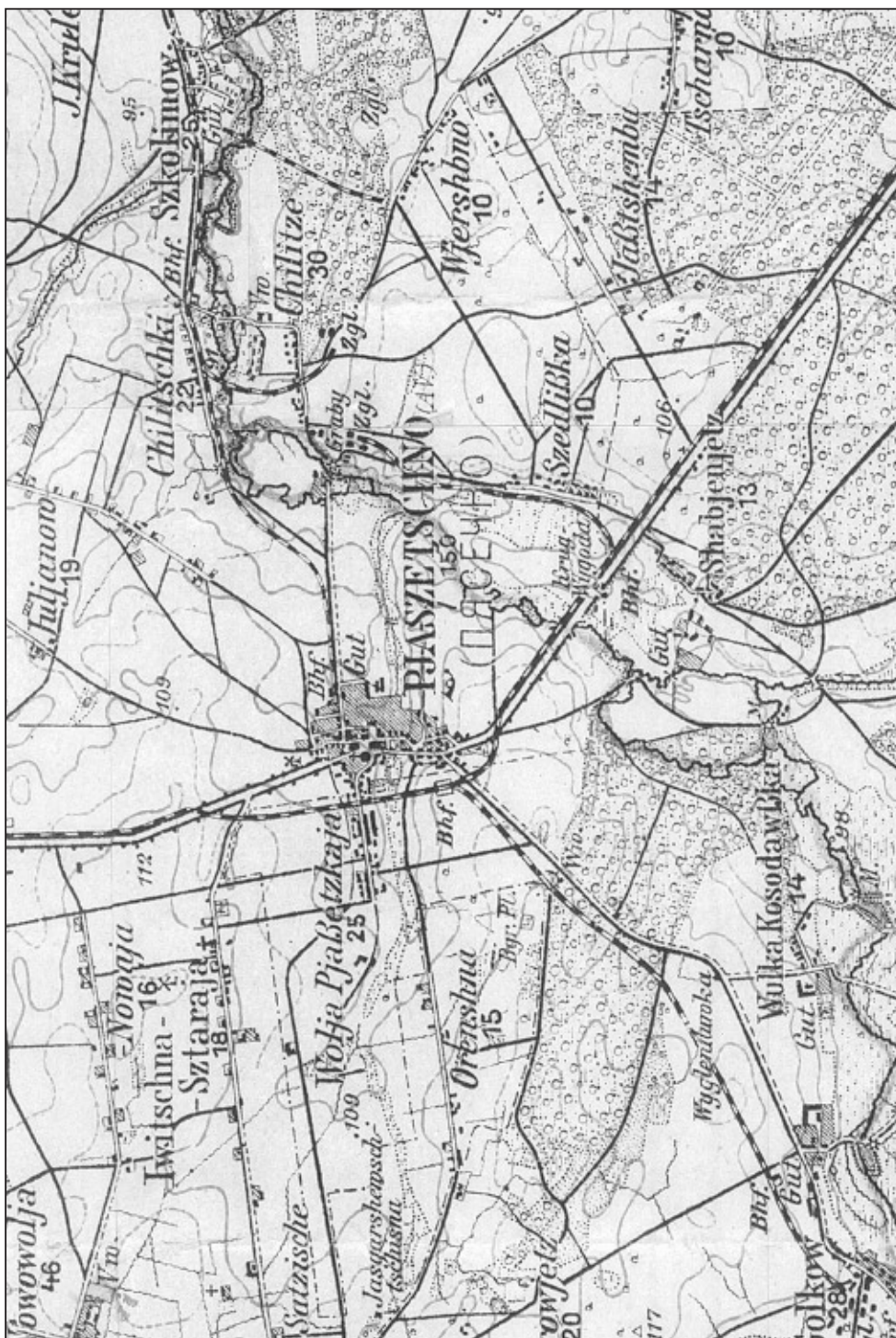
sta wieś Wolę Piasecką, wprawdzie położoną tuż przy granicach, ale należąca dotąd do powiatu grójeckiego. Niemcy zgodzili się też na przemianowanie głównej ulicy Aleksandryjskiej na Tadeusza Kościuszki (z okazji setnej rocznicy śmierci naczelnika).

W maju 1917 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Miejskiej. W listopadzie 1918 r. strażacy rozbili posterunek żandarmerii niemieckiej w Piasecznie i wysłali zaaresztowanych żołnierzy kolejną do Warszawy; tak rozpoczął się okres niepodległości, po 123 latach zaborów. Już 13 listopada Rada Miejska dokonała wyboru burmistrza, ławników i delegatów do sejmiku powiatowego. Burmistrzem został apte-

karz Wacław Kaun. W tym okresie mieszkało tu 6956 osób: 3956 katolików, 2816 Żydów, 182 ewangelików i dwóch prawosławnych.

W mieście były tylko dwa drobne zakłady przemysłowe: fabryka wyrobów stalowych ostrych Zbigniew Kobylański i Ska produkująca noże, tasaki i kosy oraz młyn parowy. W 1918 r. uruchomiono własną elektrownię miejską.

Pierwsze w niepodległej Polsce wybory do Rady Miejskiej odbyły się 14 grudnia 1919 r. Piaseczno było jednym z większych miast w okolicach Warszawy (w 1921 r. – 5615 mieszkańców), ośrodkiem rzemieślniczo-handlowym.

Mapa niemiecka (opracowana na podstawie map rosyjskich z 1883 r.)
przygotowana w 1913 r. Nazwy miejscowości w transkrypcji niemieckiej

4 czerwca 1928 r. gościł w Piasecznie prezydent RP Ignacy Mościcki, który m.in. położył kamień węgielny pod Dom Ludowy jego imienia (przy obecnej ul. Jana Pawła II). W 1933 r. podczas spóźnionych obchodów 500-lecia nadania praw miejskich przemianowano rynek na plac marszałka Józefa Piłsudskiego. Był on honorowym obywatelem miasta od 1928 r.

W 1934 r. otwarto linię kolejową Warszawa – Radom. W maju 1935 r. mieszkańcy całego województwa warszawskiego żegnali marszałka Józefa Piłsudskiego na dworcu PKP w Piasecznie, gdzie zatrzymał się pociąg żałobny. Trumna umieszczona była na specjalnym wagonie-platformie i oświetlona (uroczystości odbywały się wieczorem). Po krótkim postoju pociąg ruszył do Krakowa.

W okresie międzywojennym ogólna powierzchnia terenów miasta Piaseczna w granicach administracyjnych wynosiła 841 ha 4093 m kw. Orzeczeniem wojewody warszawskiego w 1937 r. zatwierdzono ogólny plan zabudowania Piaseczna przewidujący utworzenie dzielnicy przemysłowej na północnym zachodzie.

Piaseczno stanowiło tradycyjnie duży ośrodek szewski, skupiający ponad 25 proc. warsztatów w stosunku do ogółu miejscowego rzemiosła.

Druga wojna światowa rozpoczęła się dla miasta w nocy z 9 na 10 września, gdy pododdziały 54. pułku artylerii lekkiej (Armia Łódź) stoczyły potyczkę z pododdziałami niemieckiej 1. dywizji pancernej. W wyniku walk ucierpiała zabudowa kilku ulic w północnej części miasta. Zniszczono sąd grodzki przy ul. Warszawskiej. Wehrmacht rozstrzelał 21 wziętych do niewoli żołnierzy polskich i siedmiu mieszkańców miasta.

Jesienią 1940 r. w południowej części Piaseczna okupanci utworzyli getto. Żydzi zostali wysiedleni stąd do getta w Warszawie w lutym 1941 r.

W grudniu 1943 r. dokonano dywersyjnej akcji kolejowej pod miastem. 1 kwietnia 1944 r. organizacja AK przeprowadziła udaną akcję na Arbeitsamt (urząd pracy) w Piasecznie przy ul. Mickiewicza.

W związku z wybuchem Powstania Warszawskiego Niemcy wydali odezwę do ludności Piaseczna i okolic, w której zagrozili obróceniem w gruzy całego lub części miasta za współpracę z powstańcami. W końcu 1944 r. miasto było nękane nalotami lotnictwa radzieckiego.

Okupacja hitlerowska zakończyła się 16 stycznia 1945 r., kiedy do miasta wjechały bez walki czołgi 1. Brygady Pancernej im. Bohaterów Westerplatte. Znajdowało się tu stano-

Klub Sportowy Piaseczno, 1944 r.

wisko dowodzenia 1. Armii Wojska Polskiego.

Według spisu ludności przeprowadzonego w lutym 1946 r. Piaseczno liczyło 6682 mieszkańców. Na terenie miasta istniały m.in.: fabryka rowerów Ormonde, młyn parowy, kaszarnia, tartak i wytwórnia wyrobów drzewnych. Największym zakładem pracy były warsztaty Warszawskich Kolei Dojazdowych.

Piaseczno zostało stolicą powiatu 1 lipca 1952 r. i było nią do 31 maja 1975 r. (wówczas w wyniku reformy administracyjnej kraju zniesiono ten szczebel administracji).

W tym samym 1952 r. rozszerzono granice administracyjne, przyłączając gromady Gołków Letnisko, Miasto

Las Zalesie (obecnie dzielnica Zalesie Dolne) i Wólka Kozodawska Letnisko, gromadę Orężna i część gromady Chyliczki (tzw. Chyliczki Dworskie). Oddzielono natomiast m.in. tereny położone na zachód od toru kolejowego Warszawa – Warka (Łożyska, obecnie gmina Lesznówola).

W latach 50. rozpoczęło się uprzemysłowienie miasta. W 1956 r. utworzono Zakłady Lamp Oscyloskopowych „Zelos”, późniejszy Zakład Kineskopów Monochromatycznych, niegdyś największy zakład pracy w Piasecznie. W 1957 r. powstały Zakłady Lamp Nadawczych „Lamina”, późniejsze Zakłady Elektronowe „Lamina”. W latach 1976–1979 zbudowano Zakład Kineskopów Kolorowych „Polcolor”.

W 1971 r. uruchomiono po raz pierwszy linię autobusową MZK z rynku do Warszawy. W 12 lat później wybudowano zajezdnię trolejbusowo-autobusową i uruchomiono trolejbusowe połączenie z dawnym Dworcem Południowym w Warszawie; dziś nieczynne. W latach 1972–1974 powstała obwodnica miasta (XXX-lecia PRL, obecnie Armii Krajowej).

Pod koniec maja 1990 r. odbyły się pierwsze po wojnie demokratyczne wybory do samorządu miejskiego.

1 stycznia 1999 r. Piaseczno stało się ponownie miastem powiatowym.

W listopadzie 2002 r. w pierwszych bezpośrednich wyborach burmistrza na to stanowisko wybrany został Józef Zalewski.

W 2003 r. Urząd Gminy zmienił nazwę na Urząd Miasta i Gminy Piaseczno.

EWA I WŁODZIMIERZ BAGIEŃSCY

EWA BAGIEŃSKA – ukończyła studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Jest pracownikiem Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie od 1977 r.; zajmuje się opracowaniem książek historycznych.

WŁODZIMIERZ BAGIEŃSKI – ukończył studia historyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu obronił pracę doktorską w zakresie historii w 1995 r. (rozprawa związana była z historią Piaseczna i opublikowana drukiem w 1999 r.). Pracuje w Archiwum Państwowym m.st. Warszawy; w latach 1984–2003 jako kierownik Oddziału Archiwum w Górze Kalwarii; obecnie w Oddziale w Grodzisku Mazowieckim.

Wspólnie opracowali: „Historię regionu piaseczyńskiego” (maszynopis z 1981 r. w Cechu Rzemiosł Różnych w Piasecznie), „Szkice z dziejów miasta Piaseczna”, wydane w 2001 r. Popularyzatorzy historii regionalnej, od 1990 r. publikujący cykle artykułów w piaseczyńskich czasopismach: „Kalejdoskop Piaseczyński”, „Podwarszawskie co? gdzie? kiedy?” i „Co i jak”. Honorowi obywatele miasta Piaseczna od 2003 r.

Rada miejska przyznała Ewie i Włodzimierzowi Bagieńskim tytuł honorowych obywateli miasta Piaseczna

Piaseczno ma Duszę

JERZY DUSZA – ur.
4 sierpnia 1928 r.
w Piasecznie.

Działacz
społeczno-kultu-
ralny. Honorowy
obywatel miasta
Piaseczna.
Inicjator powołania
w Piasecznie
muzeum regional-
nego. Większość
materiałów
i eksponatów
w nowo otwartym
muzeum pochodzi
z przekazanych
przez niego prywat-
nych zbiorów.

Doczekaliśmy się w końcu otwarcia muzeum regionalnego w Piasecznie, co było od wielu lat Pańskim marzeniem...

– Myśl o powstaniu muzeum pojawiła się ponad 20 lat temu, kiedy miałem już pewne zbiory. Zaczęliśmy wtedy rozmawiać na ten temat w Towarzystwie Przyjaciół Piaseczna. Były różne przymiarki, nawet zgoda na przejęcie Poniatówki z wykorzystaniem na muzeum. Pojawił się jednak problem z zainstalowaniem ogrzewania budynku. Na początku lat 90. proponowałem utworzenie muzeum i archiwum miejskiego w budynku straży pożarnej. Kolejną myślą było utworzenie muzeum w starym ratuszu. Ten pomysł upadł, bo był tam urząd stanu cywilnego. Po wie-

lu moich zabiegach – byłem za tą sprawą u czterech kolejnych burmistrzów – w końcu dzięki burmistrzowi Zalewskiemu dotarliśmy do celu. Cieszę się bardzo, że mieszkańcy Piaseczna, a w szczególności młodzież, będą mieli miejsce, gdzie zapoznają się z historią swojego miasta.

Większość eksponatów i materiałów w muzeum pochodzi z przekazanych przez Pana nieodpłatnie prywatnych zbiorów. Jak duża jest to kolekcja i co zawiera?

– Przekazane przeze mnie zbiory – trud mojej 30-letniej pracy – to ponad cztery tysiące pozycji. Są to: ponad trzy tysiące starych zdjęć, książki, monografie, mapy, stare pisma, akty notarialne, świadectwa szkolne, militaria, monety, lampy karbidowe z czasów okupacji. Eksponatów jest tak dużo, że z pewnością wszystkie nie zmieszczą się w muzealnych gablotach. Mam nadzieję, że po otwarciu muzeum mieszkańcy doniosą od siebie różne stare zdjęcia i pamiątki, bo zapewne wiele ich jeszcze w domostwach pozostało.

Jakie były początki Pańskiej pasji związanej z odkrywaniem historii Piaseczna? Kiedy to się zaczęło?

– Pamiętam dokładnie. Było to w 1968 roku – kiedy szedłem ulicą Kościuszki, zaczepił mnie pan i zapytał, czy jestem mieszkańcem Piaseczna i

czy mogę mu coś opowiedzieć o historii tego miasta. Zawstydzilem się, bo choć urodziłem się w tym mieście, to niewiele mogłem mu odpowiedzieć. Pracowałem w powiatowym inspektoracie statystycznym, więc znałem wiele wskaźników dotyczących miasta, ale moja wiedza o jego historii, tradycji była uboga. Człowiek ten okazał się emerytowanym profesorem Uniwersytetu Warszawskiego. Przekonał mnie, że warto zająć się tym tematem. Gdy wróciłem do domu, chwyciłem przedwojenną monografię miasta i złapałem bakcyli historii Piaseczna. Zacząłem zbierać pamiątki, robić własne notatki, robiłem zdjęcia na uroczystościach i imprezach. Angażowałem się w życie społeczne, byłem członkiem większości lokalnych organizacji i stowarzyszeń.

W jaki sposób docierał Pan do cennych pamiątek i archiwaliów?

– To była ciężka praca, ale dawała mi wiele satysfakcji. Poświęcałem na to całe weekendy. Odwiedzałem starszych mieszkańców Piaseczna, ich gospodarstwa. Chodziłem po komórkach, strychach, piwnicach, starych domach. Zbierałem wszystko to, co można było uchronić od zapomnienia: zdjęcia, dokumenty, mapy, książki. Ta pasja kosztowała mnie sporo pieniędzy. Miałem też umowę z Urzędem Miasta i kiedy rozbierano jakiś stary dom, to wydział gospodarki komunalnej dzwonił do mnie, bym zabezpieczył stare pamiątki. Mam np. ponad 500 książeczek do na-

bożeństwa od końca XIX w. do lat 50. XX w., które uchroniłem od wyrzucenia na śmietnik. Też przekazałem je wkrótce do muzeum, bo to właściwe dla nich miejsce. Zbieraniu tych rzeczy poświęciłem wiele czasu, energii. Takie było moje hobby.

Czy któryś z wątków dotyczących dziejów Piaseczna interesuje Pana szczególnie?

– Interesuje mnie wszystko, co dotyczy Piaseczna i okolic, ale szczególnie zajęły mnie dzieje szkoły rolniczej w Chyliczkach. Kiedy tam pracowałem jako kierownik administracyjny, uprządkowałem archiwum szkolne, gdzie było dużo starych dokumentów, począwszy od założenia szkoły w 1891 r. Na podstawie tych materiałów w 1991 roku, z okazji 100-lecia szkoły, opracowałem monografię „Dzieje szkoły gospodarstwa wiejskiego”. Niebawem jest dla mnie historia hrabiny Cecylii Plater-Zyberkówny, fundatorki szkoły, która poświęciła swoje życie kształceniu młodych, ubogich dziewcząt. W 1895 r. otworzyła też kurs dla dziewcząt z wyższych sfer, które zdobyte w szkole umiejętności wykorzystywały w prawidłowym prowadzeniu swoich domów. Hrabina Cecylia Plater-Zyberkówna jest dla mnie wzorem człowieka i pedagoga, a jej hasło: „Przez odrodzoną kobietę – odrodzona rodzina. Przez odrodzoną rodzinę – odrodzone społeczeństwo” aktualne jest do dziś.

*Z Jerzym Duszą
rozmawiał Łukasz Wyleziński*

**PIASECZNO WŁASNOŚCIĄ
KSIĄŻĄT MAZOWIECKICH**

1421 r. – Piaseczno jest dużą dziedziną książęcą. Jej częścią jest Wola Piasecka. Istniało już wójtostwo. Wójt był przedstawicielem władzy książęcej i miał prawo do co dziesiątej włóki. Wydano pozwolenie na budowę młyna wodnego.

5 listopada 1429 r. – Piaseczno uzyskuje prawa miejskie od Janusza I Starszego, księcia mazowieckiego. Wraz z prawami miejskimi otrzymuje także godło. Miasto lokowane jest na prawie niemieckim chełmińskim i ma obowiązek utrzymywania przejeżdżającego księcia. Punktem centralnym w układzie przestrzennym staje się rynek.

1458 r. – nadanie gruntów parafii dzięki staraniom i uposażeniu księżnej Anny Olgimuntowiczówny, wdowy po Bolesławie III, która w tym samym roku umiera. Parafia otrzymuje 3 włóki ziemi we wsi Wola Piasecka i 1,5 włóki na gruntach miejskich.

1459 r. – książęta Konrad, Kazimierz, Bolesław, Jan – synowie Anny – wystawiają nowy przywilej dla miasta, a w 1461 r. następuje potwierdzenie aktu nadania praw miejskich.

1471 r. – podczas podziału dzielnicowego książę Konrad III Rudy otrzymuje m.in. Piaseczno razem ze wsiami Lesznówola i Chyliczki. W tym czasie istnieje już dwór książęcy, gdzie zbiera się daninę.

1497 r. – Książę Konrad Rudy przekazuje żonie Annie Radziwiłównie dobra, wśród których jest Piaseczno.

1513 r. – Piaseczno otrzymuje od księżnej mazowieckiej Anny przywileje. Nadają one prawo odbywania jarmarków w dni powszednie i święta oraz wyznaczają dzień targowy. Brak daniny zbożowej i opłat targowych oraz niski czynsz powodują napływ ludności do miasta.

1522 r. – umiera księżna Anna, żona Konrada, a Piaseczno dostaje się córce – również Annie.

*Biblioteka
szkolna.
ul. Świętojańska,
ok. 1934 r.*

PIASECZNO WŁASNOŚCIĄ POLSKICH WŁADCÓW

1526 r. – następuje włączenie Mazowsza do Królestwa Polskiego. Piaseczno oficjalnie staje się posiadłością króla. Urzędnik królewski starosta ma tu swoją siedzibę. Przywiązanie mieszkańców do ksiąząt mazowieckich, a co za tym idzie – dążenie do samodzielnosci Mazowsza spowodowały niechęć do Korony. W rzeczywistości miasto zostaje przejęte przez władze koronne dopiero w 1537 r., a księżniczka Anna pozbawiona jest wszelkich praw dziedzictwa.

1526 r. – pożar drewnianego kościoła.

1537 r. – rozwój piwowarstwa i gorzelnictwa, III miejsce w ziemi mazowieckiej.

1545 r. – Piaseczno w charakterze dóbr oprawnych od Zygmunta Starego otrzymuje królowa Bona. Z jej rozkazu wymierzono dla mieszczan ogrody obejmujące część gruntów należących do folwarku królewskiego. W 1565 r. na stronie królewskiej było 37 ogrodów.

Ok. 1550 r. – kościół zostaje odbudowany, otrzymuje wezwanie Wszystkich Świętych.

Ok. 1560–73 r. – okresowe pobyty w dworze starościńskim księżniczki Anny Jagiellonki, siostry króla Zygmunta Augusta.

1578 r. – Stefan Batory zatwierdza mieszczanom prawo posiadania ogrodów.

XVI w. – miasteczko trawi pożar. Dwór traci znaczenie. Dzierżawę piaseczyńską przejmuje sekretarz króla Zygmunta Starego Marcin Wolski, a po nim w 1570 r. Stanisław Oborski.

1580 r. – król Stefan Batory przyznaje statut Cechowi Szewców. Utrudnia on działanie konkurencji i stwarza uprzywilejowaną sytuację szewcom miejscowym. Statut jest potwierdzany przez Zygmunta III, Władysława IV, Jana Kazimierza i Stanisława Augusta Poniatowskiego.

1584 r. – Piaseczno staje się własnością księżnej Anny Jagiellonki. Dobra mazowieckie, a w nich i Piaseczno, otrzymuje dożywotnio.

1589 r. – potwierdzenie praw miejskich przez króla Zygmunta III Wazę

1619–20 r. – Jan Raciborski, właściciel wsi Zgorzała, funduje nowy szpital. Faktycznie zaczyna on działać dopiero po 1630 r.

1649 r. – Jan Kazimierz nadaje miastu prawo wywoływania jarmarków. Potwierdza to dekretem z 21 lutego 1662 r.

1655–60 r. – najazd Szwedów na Polskę. Piaseczno i okoliczne wsie zaopatrują szwedzkie oddziały wojskowe. Rozgromione przez Stefana Czarnieckiego w 1656 r. pod Warką i Czerskiem wojska szwedzkie cofały się na Warszawę przez Piaseczno i okolicę. Miasto zostaje ograbione i spalone. Następuje kryzys gospodarczy spotęgowany wojną. Piaseczno wyludnia się.

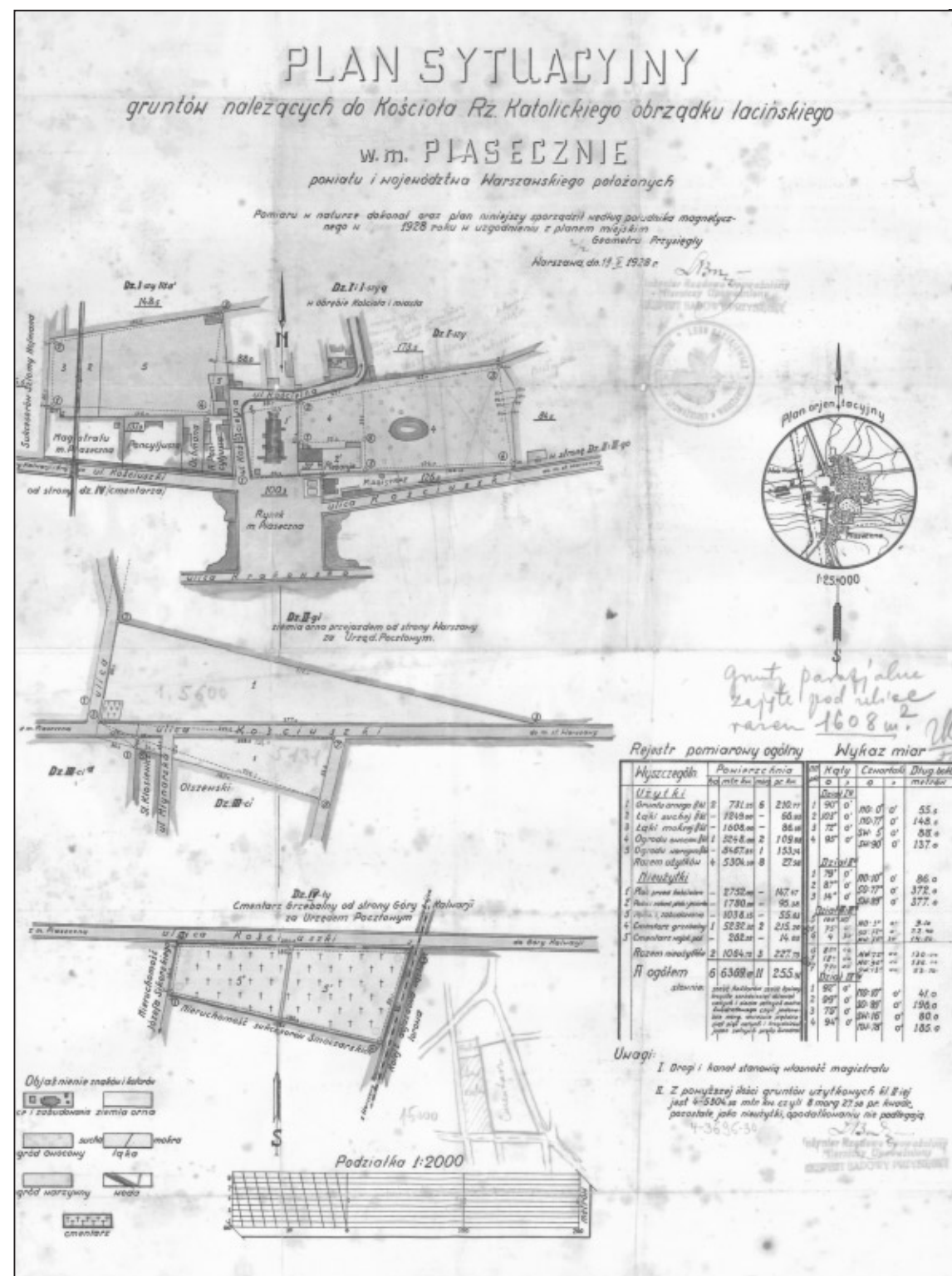
1671 r. – Michał Korybut Wiśniowiecki zatwierdza dotychczasowe prawa miejskie.

1677 r. – Jan III Sobieski potwierdza wcześniejsze nadania i ustanawia następne trzy jarmarki.

1726 r. – August II nadaje miastu przywilej potwierdzający dotychczasowe prawa miasta i rozszerzające uprawnienia gminy. Przywilej ma charakter protekcyjny dla mieszczan – nazywa ich „wolnymi obywatelami”. Piaseczno posiada prawa magdeburskie, które rozszerzają uprawnienia Rady Miejskiej. Gmina może pobierać tzw. podatek brukowy i opłaty targowe, wcześniej pobierane przez dwór starościński.

1730 r. – wielki pożar trawi miasto. Pożar objął całe śródmieście, a w nim ratusz i archiwum miejskie. Spłonęły wówczas księgi i dokumenty gromadzone od wieków, a wraz z nimi orędzia królewskie i książęce nadające miastu przywileje.

1736 r. – budowa rezydencji królewskiej oraz przebudowa kościoła w stylu późnobarokowym wg projektów Karola Fryderyka Pöppelmana Młodszego. Inicjatorem inwestycji był starosta Józef Aleksander Sułkowski – minister króla Augusta II Mocnego. Odrestaurowany kościół otrzymał wezwanie św. Anny.

Stacja grójeckiej kolei wąskotorowej w Piasecznie ok. 1913 r.

1740 r. – mieszczenie otrzymują przywilej nadany przez Augusta III. Wyznacza on ramy organizacyjno-ustrojowe miasta. Mieszczenie otrzymują prawo handlu wszelkim towarem oraz władzę nad pustymi placami (siedliskami). Szpital dostaje pod opiekę gmina.

1776 r. – Piaseczno przeszło w posiadanie księcia Józefa Poniatowskiego, który często gościł w mieście, mieszkając w dworze chylickowskim.

1777 r. – w Pałacu Chylickowskim w Chyliczkach zatrzymuje się poseł turecki Numma-Bej, ostatni wysłannik Porty Otomańskiej do króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

1790 r. – przedstawiciele władz miejskich z Piaseczna podpisują w Warszawie akt zjednoczenia miast królewskich. Wzrasta aktywność polityczna stanu mieszczańskiego.

1792 r. – Piaseczno na mocy dekretu królewskiego miało przeprowadzić reformę władz miejskich zgodnie z zaleceniami Komisji Dobrego Porządku.

1793 r. – drugi rozbiór Polski.

9–10 lipca 1794 r. – w czasie insurekcji kościuszkowskiej rozegrała się bitwa pod Gołkowem koło Piaseczna. Miasto zostało spalone, ocalał jedynie kościół i domy położone na Zastawiu. W mieście stacjonował oddział Kozaków z armii Suworowa kwaterujący w kościele.

PIASECZNO POD ZABOREM PRUSKIM

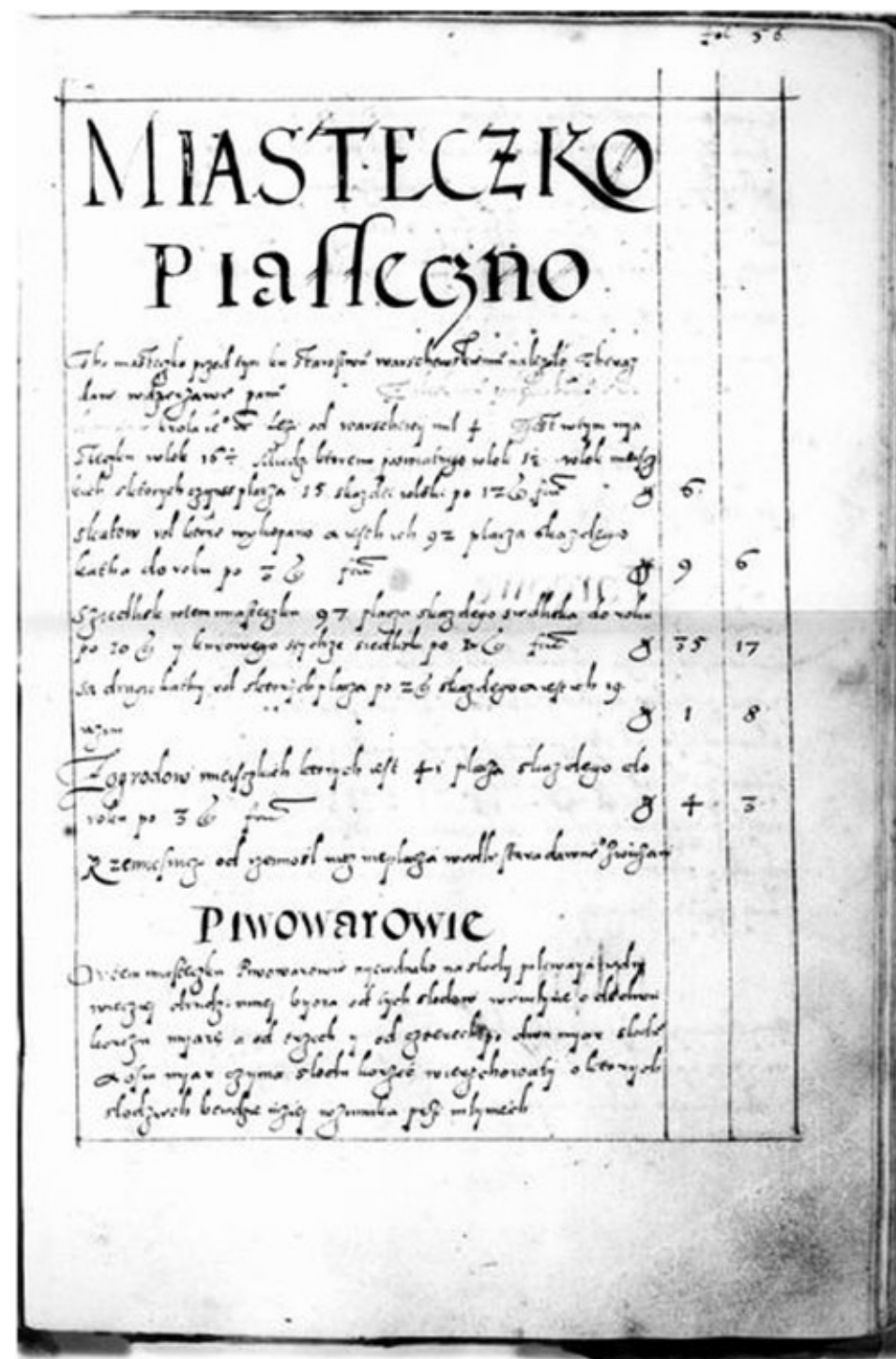
1795 r. – trzeci rozbiór Polski.

1796–1806 r. – Piaseczno znalazło się w granicach zaboru pruskiego w obrębie tzw. Prus Południowych. Założenie cmentarza poza obrębem miasta.

1801 r. – na obszary podmiejskie należące do starostwa sprowadzono kolonistów niemieckich. Założono dla nich osiedla: Starą i Nową Iwiczną, Józefostaw i obecne Orężno.

1806/1807 r. – w Piasecznie stacjonowała kawaleria francuska.

1808–11 r. – w mieście kwaterował Polski 1. Pułk Strzelców Konnych.

Pierwsza strona opisu miasta z 1569 r. (Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie)

Rada Miejska i Magistrat Piaseczna, 1918 r.

KRÓLESTWO POLSKIE

1815 r. – powstanie Królestwa Polskiego związanego unią personalną z Rosją. Piaseczno znalazło się w jego granicach.

1823–24 r. – budowa murowanego ratusza w stylu klasycystycznym.

1860–1862 r. – budowa drewnianej synagogi.

1863 r. – wybuch powstania styczniowego. Walki rozgrywają się w okolicznych Lasach Chojnowskich, które służą powstańcom za schronienie. Wielu mieszkańców jest represjonowanych. **19 maja** – potyczka z wojskiem rosyjskim pod Pilawą. **23 czerwca** – aresztowanie proboszcza ks. Ludwika Czajewicza i zesłanie na Sybir.

1869 r. – rząd carski pozbawia Piaseczno praw miejskich. Razem z Piasecznem prawa miejskie traci 25 miast guberni warszawskiej. W mieście powstaje gmina żydowska.

1891 r. – Cecylia Plater-Zyberkówna zakłada Zakład Gospodarczy w Chyliczkach (późniejsza żeńska Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego).

1898 r. – budowa dwóch linii wąskotorowych łączących Piaseczno z Warszawą przez Służew i przez Wilanów.

1899 r. – budowa linii Warszawa – Piaseczno – Góra Kalwaria. Połączenia komunikacyjne sprzyjają rozwojowi miasta.

1903 r. – powstaje Ochotnicza Straż Pożarna.

1914 r. – wybuch I wojny światowej. Piaseczno i okolice stają się terenem walk niemiecko-rosyjskich. Miasto wyludnia się.

PIASECZNO POD PANOWANIEM NIEMIECKIM

1915 r. – Piaseczno zajmują Niemcy.

1916 r. – Piaseczno odzyskuje prawa miejskie. Jednocześnie przyłączono do miasta wieś Wolę Piasecką. Zmieniono nazwę głównej ulicy z Aleksandryjskiej na Tadeusza Kościuszki.

1917 r. – odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Miejskiej.

11 listopada 1918 r. – odzyskanie niepodległości. Rozbrojenie stacjonujących żandarmów niemieckich przez strażaków.

Stacja kolejki wąskotorowej w Zalesiu Dolnym, 1934 r.

13 listopada 1918 r. – Rada Miejska wybrała władze lokalne. Burmistrzem został Wacław Kaun.

PIASECZNO W LATACH 20. XX WIEKU

1919 r. – odbywają się pierwsze wybory powszechne do Rady Miejskiej. Wnioskowano o przyłączenie do Piaseczna folwarku Pólko, Chyliczki, wsi Chyliczki, Józefosławia, Orężnej, Siedlisk, kolonii Wygody, wsi i dworu Żabieniec, wsi Zgorzały i leśnictwa Zalesie. Uchwała weszła w życie dopiero w 1925 r.

1923 r. – powstanie Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”.

1924 r. – zorganizowanie łaźni miejskiej.

4 czerwca 1928 r. – w Piasecznie gości prezydent RP Ignacy Mościcki, który kładzie kamień węgielny pod Dom Ludowy jego imienia. Nadanie tytułu Pierwszego Obywatela Honorowego m. Piaseczna marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu.

1933 r. – obchody 500-lecia nadania praw miejskich.

1934 r. – otwarto linię kolejową szerokotorową Warszawa – Radom.

1935 r. – uroczystości żałobne na dworcu PKP – pożegnanie marszałka Piłsudskiego.

PIASECZNO POD OKUPACJĄ NIEMIECKĄ

9 września 1939 r. – oddziały niemieckie zajmują Piaseczno. Na terenie miasta założono obóz jeniecki. Na mieszkańców nałożono kontrybucję, zabroniono budowania nowych domów, wprowadzono godzinę policyjną.

1940 r. – okupanci zakładają getto w południowej części Piaseczna.

luty 1941 r. – likwidacja getta. Żydzi zostają przesiedleni do getta w Warszawie.

1944 r. – udział mieszkańców w Powstaniu Warszawskim.

14 stycznia 1945 r. – Niemcy opuszczają miasto. Niszczą stację kolejową.

Kościuszkowski róg Sienkiewicza, 1936 r.

Wacław Kaun, pierwszy burmistrz Piaseczna (1918–1926)

PIASECZNO PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

17 stycznia 1945 r. – wyzwolenie Piaseczna. Do miasta wjechały bez walki czołgi 1. Brygady Pancerniej im. Bohaterów Westerplatte.

28 stycznia 1951 r. – powołanie parafii rzymskokatolickiej w Zalesiu Dolnym pod wezwaniem NMP Wspomożenia Wiernych.

1 lipca 1952 r. – Piaseczno staje się siedzibą powiatu (do 31 maja 1975 r., kiedy nastąpiła likwidacja powiatów). Rozszerzono granice administracyjne, przyłączając gromady: Gołków Letnisko, Miasto Las Zalesie, Wólka Kozodawska Letnisko, Orężna i tzw. Chyliczki Dworskie. Oddzielono Łoziska. Rozpoczyna się uprzemysłowienie miasta.

1956 r. – powstaje pierwszy zakład, od którego rozpoczyna się uprzemysłowienie miasta – Zakład Lamp Oscyloskopowych „Zelos”.

1957 r. – powstają Zakłady Lamp Nadawczych „Lamina”.

1959–60 r. – regotyżacja kościoła pod wezwaniem św. Anny.

1964 r. – założono cmentarz komunalny w Piasecznie.

1972 r. – rozpoczęto gazyfikację miasta.

1972–74 r. – budowa obwodnicy miejskiej.

1976–79 r. – budowa Zakładu Kineskopów Kolorowych „Polkolor”.

1983 r. – uruchomiono linię trolejbusową łączącą Piaseczno z Warszawą w miejsce istniejącej od 1971 linii MZK.

1990 r. – demokratyczne wybory do Rady Miejskiej.

1992 r. – konsekracja nowego kościoła w Zalesiu Dolnym.

1993 r. – erygowanie drugiej parafii w Piasecznie przy ul. Słowiczej pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej.

1999 r. – Piaseczno ponownie staje się stolicą powiatu.

2000 r. – założenie na terenie gminy – we wsi Antoninów – Cmentarza Południowego.

2002 r. – pierwsze bezpośrednie wybory burmistrza.

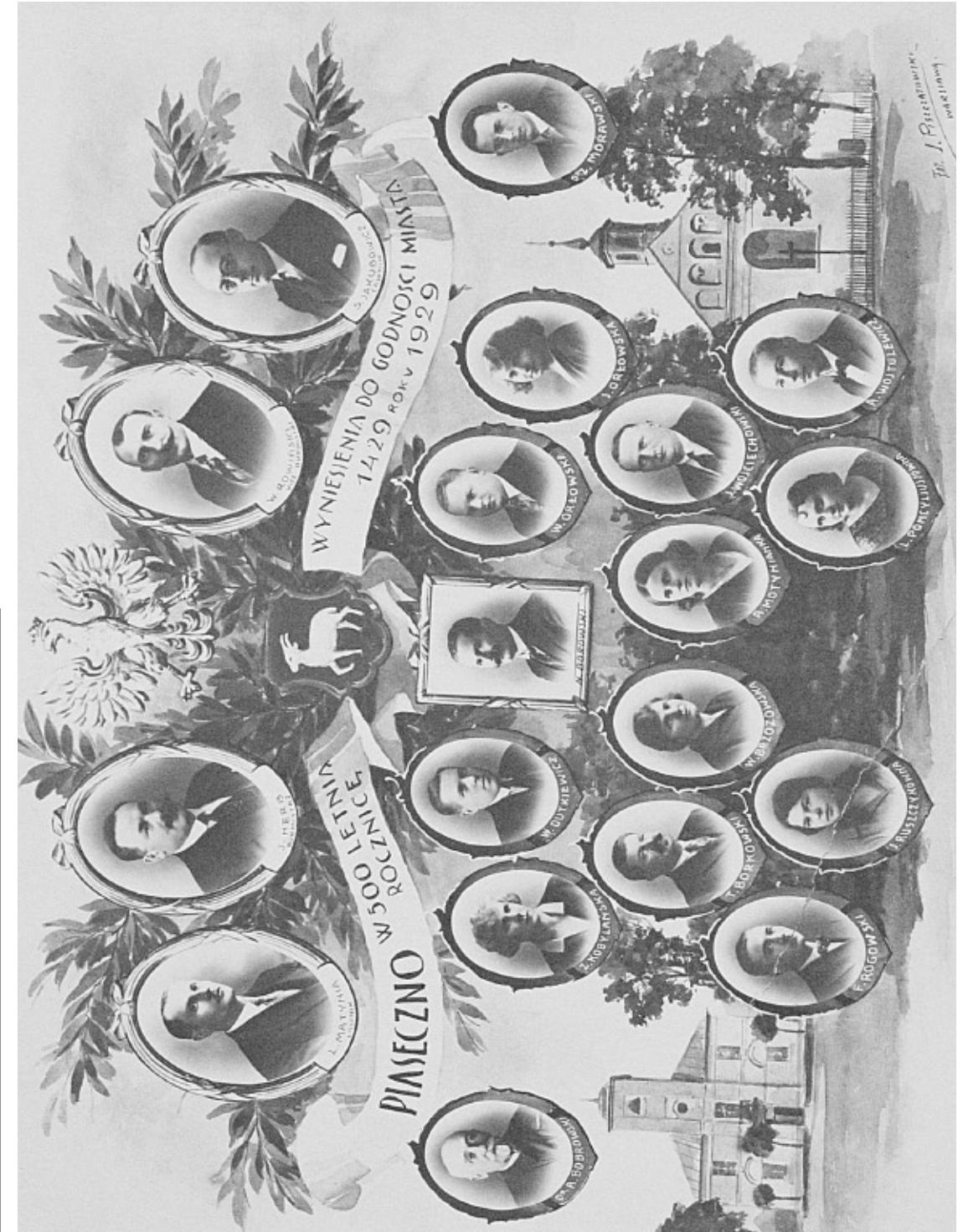
*Widok na kościół św. Anny
i plebanię, 1968 r.*

MUZEUM REGIONALNE
w PIASECZNIE

FORMY DZIAŁALNOŚCI:

- ❖ wystawy stałe
- ❖ wystawy czasowe
- ❖ Kameralne Spotkania Muzyczne
- ❖ lekcje muzealne
- ❖ pokazy filmowe
- ❖ imprezy plenerowe:
JARMARK PIASECZYŃSKI
- ❖ konkursy

Władze miasta i pracownicy magistratu na tablicy okolicznościowej z 1933 roku

MUZEUM REGIONALNE

w PIASECZNI

Muzeum Regionalne w Piasecznie
plac Piłsudskiego 10, 05-500 Piaseczno,
tel./faks 737-23-99,

www.kulturalni.pl/muzeum

czynne: czwartki i piątki – godz. 10.00–18.00
soboty i niedziele – godz. 9.00–15.00

GMINA PIASECZNO

Redakcja: Muzeum Regionalne,
Biuro Promocji i Informacji Gminy Piaseczno
www.gmina-piaseczno.pl

Skład: Studio Furia

